

מקץ, המדור- הגיגים, ד"ר חזות גבריאל

לתעות זה לא לטעות

דטרמניזם אלוקי אינו מתיישב לכאורה עם זכות ה'בחירה החופשית'. כאשר האדם אינו אלא עוד כלי בארגז הכלים של האל, נדמה כי אז האדם פטור מאחריות למעשיו. גם להיפך לכאורה נכון, בבוחננו את העלילה האנושית תהא אשר תהא נדמה לנו כי האל אינו אלא כמגיב על החלטותינו, היוזמה לכאורה בצד האדם.

פרשת יוסף ואחיו הדרמטית זועקת -לא! זה לא נכון! עוצמת העלילה הדרמטית האנושית המדהימה מותירה אותנו פעורי פה מידי שנה, ואנו חוזרים ומנתחים את מעללי גיבוריה ומבלי משים אין אנו שמים ליבנו די הצורך לצד האלוקי של הסיפור. שני הצירים של סיפורי יוסף הצדיק ובכלל, הציר העלילתי האנושי וציר התוכנית האלוקית, שזורים זה בזה. ברם, פשוטו של מקרא מדגיש לכאורה את הציר האנושי בלבד.

חז"ל, בלשונם הציורית הנפלאה דואגים להחזירנו להבנה נכונה של הדברים: "...שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח..." (בראשית רבה, וישב, פה).

הקב"ה מתווה מטרות להשגה, מטרות אלו במקרה דנן, מוגדרות ב'ברית בין הבתרים'. הדרך להשגתן הינה פונקציה של ההתנהלות האנושית של גיבורי ההיסטוריה שיש להם 'בחירה חופשית'. לאל אין סוף תוכניות מגרה עבור כל תרחיש שיגזר מן ה'בחירה החופשית' שלנו. המטרה תושג בכל מקרה. 'השק והתענית' של כל גיבורי פרשתנו הם העלילה האנושית, ברם, הם רק חוליה אחת מיני רבים של אירועים שבהם עושה הקב"ה שימוש כדי לברוא את 'אורו של משיח' שיופיע על במת ההיסטוריה הרבה יותר מאוחר לאירועים הנ"ל.

בהתבסס על הרעיון ההיסטוריוסיפי הזה אומרים חז"ל: " אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו... (בבלי שבת פט, ב). גם התענייה של יוסף בחפשו את אחיו (וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהֵנָּה תַּעֲהָ בְּשָׂדָה) אינה טעות של ההיסטוריה. בלשון הרמב"ן: " ולזה נתכוונו רבותינו (ב"ר פד יד) באמרם כי האישים האלה הם מלאכים, שלא על חנם היה כל הסיפור הזה, להודיענו כי עצת ה' היא תקום".

פרשיות השבוע העוסקות בדרמה העצומה של בני יעקב מביאות לידי התלכדות של שני הצירים הנ"ל באופן מושלם.

להערות: hazutg@gmail.com

אתר- gabihazut.co.il